

est, quæ ab ægrorantibus, & graviter læsis ea exigit, quæ sani tantum præstare poterant.

Rursus: Simplicitas, inquit, & obvia, ac omnibus nota sunt religionis principia; hæc enim cognitio existentie, & perfectionum Dei continentur, & notitia illa, qua honorandum esse, & diligendum cognoscimus optimum rerum omnium parentem, & benevolentia prosequi oportere omnia rationalia entia, cum quibus nobis juris communio est. At hæc omnibus obvia sunt, & facile in præsentis quoque statu cognoscuntur. Ergo commentitia est depravatio, ac necessitas inde deducenda &c.

Ad 1. Ajo, commentitiam non esse duplicis status naturæ humanæ distinctionem, integræ scilicet, atque depravatæ per peccatum naturæ. Id enim, tum ex ipsa divinæ sapientie consideratione conjicimus, ex qua decessisse intelligimus, hominem integrum, & in ornatu præsidii fieri à Deo debuisset, quibus par esset ad finem consecutionem; tum etiam ex Mundi, quam Moses describit, historia, aliisque indubiis religionis monumentis, & ex antiqua traditione, & recentioribus gentes. Etas aurea, quam cecinerunt poætæ, deorum ætas, quam descriperunt Ægyptii, quid sunt, nisi quedam antiquæ traditionis vestigia de felici integræ naturæ statu, ex quo per culpam homines exciderunt? cujus quidem status à præsentis diversitatem Calanus Indus ex antiqua traditione acceperat, atque ea ratione descriperat, quam refert Strabo lib. 15. Geor. atque hæc eadem traditio ad nostra usque tempora servata est apud Orientales, gentem maxime barbaram, & apud Septemtrionales Americæ incolas, ut auctores illi referunt, aliis à nobis citati, qui accurate de horum religione scripserunt. Nec culpandus est Deus, quod ab homine infirmo præstari hæc officia veit, ut in decursu Theologiæ abunde probatur.

Nunc vero indicare sat nobis est, propria culpa homines in miseram hanc conditionem venisse, in qua ratio adeo imperfecta est, ut uberioris Dei auxilii, & revelationis maxime indigeat, nec nostrum in præsentia est ostendere quousque pertingere possint laudabiles hominis conatus, quos Deus juvare paratus est. Deinde si Deus peccantes homines ad terram incolendam damnasset, quæ fruges non nisi maximo labore exercita præberet, cujus laboris homines impatientes vesci potius noxis herbis eligerent; nonne hæc hominis conditio deterior esset, quam nunc existit? Nonne in summa essent divini auxilii necessitate, ac summum haberetur beneficium, quidquid hujusmodi laborem minueret?

Ad alterum quod attinet, satis utique nobis obvia simplicissima illa principia videntur, qui in ea Christi schola didicimus, quæ rationi rectam viam demonstravit, per quam ad officiorum cognitionem veniat. Sed non ita visa sunt illi, quos cælestis doctrina non illuminaverit. Omnibus enim perobscura, ac maximis obvoluta difficultatibus cum Cicerone visa est quæstio de natura deorum, ac nemo gentium sapientium fuit, qui circa attributa, ac circa debitum divinæ excellentiæ cultum non erraverit. Nemo præterea, qui ex simplicissimis illis principis sine maximis erroribus diximus. Rursus ex illis principis per argumentationem, ac difficilem etiam consecutionem seriem morum præcepta deducenda sunt; constat autem, vel ipsos philosophos, si non in principis, saltem in perisque consecutionibus errasse. Quis ergo speret, ut ex ipsis universa hominum plebs omnia agnoscat officia possit?

Propositio III.

Revelatio humano generi necessaria est, & existit.

Dem. prima pars. Necessarium humano generi est id, sine quo omnes homines finem, ac media necessaria ad finem consecutionem agnoscerent nequeant; homines vero sine revelatione finem, ac media, per quæ finem obtineant, cognoscere non possunt, ut ex su-

superius allatis argumentis constat, quibus ostendimus, paucos esse homines, qui solo rationis usu finem, quo natura tendunt, agnoscere valeant, & media, sive præcepta à Deo præscripta ad finem consecutionem necessaria.

Dem. altera pars. Primum, quia Deus sapientissimus, ac beneficentissimus est; Ergo ita in gubernando homine se gerat necesse est, ut in hac cura ipsius sapientia, atque bonitas resplendat, alioquin actio prodire ex Deo posset, quæ cum ipsius attributis pugnaret. At si homini cognitio finis, & mediæ, quæ ad finem sunt necessaria, deesset in horum cura sapientia, & bonitas Dei non appareret; cum nec boni, nec sapientis Opificis sit finem velle sine iis, quæ sunt ad obtinendum finem necessaria. Ergo, &c.

Deinde omnium omnino hominum consensione constat necessitas, & existentia revelationis; nam nullamquam gens culta fuit, quæ religionem, quam haberet, ex divina revelatione susceptam non crederet; & quotquot fuerunt callidi Legumlatores, qui legem, & religionem proponere populis voluissent, incipiendo ab Amasi, & Mevi apud Ægyptios Legumlatoribus, usque ad Mahumetem, omnes finierunt à supremo altissimo Numine revelatam sibi ipsius religionem, quam populis proponere, & inculcare contendebant, ut nos primo capite ostendimus. Undenam vera generalis hæc omnium consensio in expectanda ex Deo revelatione, quæ religionem demonstrat, oriri potuit, nisi ex intimæ conscientie sensu, quo se revelationis indigos agnoscerent; & ex persuasionem, qua certo crederent, non nisi ex Deo scire homines posse, qua ratione, & quibus officiis coli oporteat, ut ipsi placeamus; atque ex traditione, quam ex majoribus acceperant, quod aliquando Deus hominibus apparuerit, ac eos allocutus fuerit?

Plura contra revelationem opponunt Deistæ, quæ fusim in nostro hac de re vulgando opere explicabimus. Hic vero ad ea diluenda notare sufficiat; Primum, nos in adstruenda divinæ revelationis necessitate non excludere rationem ab illa providentia, qua Deus morales hominis actiones moderatur, sed ei subsidium revelationis necessarium adserere, cujus ope vividius didata rationis excitentur, ac ea homini demonstrantur quæ melius ostendant, Deum esse supra id omne, quod ratione excogitare possibile sit, & quæ divina illa erga hominem consilia patefaciant, quæ homo scire natura sua cupit, & quorum scientia maxime utilis est ad religionem exercendam, nec aliunde, quam à revelatione expectari potest. Ex quo apparet, nos ita certitudinem, quæ ex auctoritate est, in religionis subsidium vocare, ut eam non excludamus, quæ ex ipsa ratione consurgit. Quamobrem ridiculi omnino sunt Deistæ, dum ex eo revelationem respunt, quia certitudo, quæ ex ratione est, major est illa, quæ auctoritatem sequitur.

Deinde, si Dei providentia homines per externam revelationem regit, ea quoque hominibus præbere debet, quæ ad firmissimum, ac ejus divinæ auctoritati respondentem assensum necessaria sunt, & ad intactam servandam semel factam revelationem, atque ad eam ab hominum impostura certissime discernendam. Hæc vero tria in Dei erga homines providentia occurrunt. Nam superna eos fide illustrat, unde omnium firmissimus assensus sequitur, ut proprio nos in loco ostendimus. Eam præterea externæ religioni formam indidit, atque ita hanc per suos ministros regit, ut certi ex ipsius promissionibus simus, semel factam ac hominibus inculcatam necessariam revelationem, nec defecere, nec immutari unquam posse. Denique illis characteribus muniam suam revelationem præbet, quibus perspicue ostenditur, eam à Deo summe bono, atque sapiente, factam hominibus esse, ac evidentissime secernitur ab omni falsa revelatione, atque impostura, ut ex iis clare constabit, quæ in sequenti capite disputabimus.

CA-

Caput quartum.

De characteribus divinæ revelationis; ubi paucis ostenditur, hos dari, atque in sola Christi Religione reperiri.

I. Disputationem hanc adversus eosdem, quos in superiori capite refutavimus, Deistas suscipimus. Hi enim dari divinam revelationem negant, ac decedere putant Dei providentiam alia ratione religionem hominibus demonstrare ab ea diversam, quam unicuique rationali creaturæ ex rerum convenientia, & disconvenientia ostenditur, quid honestum, quid turpe, quid justum, quid injustum, quidve Deo gratum, vel ingratum sit: quia sola hæc rerum convenientia, & disconvenientia cum proposito homini fine character esse potest divinæ religionis omnibus obvis, atque conspicuus; & quia cum Deus sit æque omnibus hominibus Pater, ac æqualem omnium curam gerere debeat, religionem, quam ab hominibus exigit, eodem modo ostendere omnibus, ac manifestare debet: per convenientiam verò, ac rerum cum præfixo hominibus fine disconvenientiam æque omnibus religionem proponit, & inculcat; secus vero per revelationem, & per characteres revelationi conjunctos; cum ii paucis tantum, non omnibus hominibus, saltem immediate conspici esse possint, & cum, ita manifestata religione, ex fide potius hominum hanc prædicantium, quam ex infallibili Dei auctoritate, adstringenda esset major hominum pars ad præstandam religionis officia. Hæc hæresis est impietum hominum, qui ab elapso seculo christiane, ac omni revelatæ religioni bellum indixerunt; hos vero, ut supra diximus, generalis omnium ejusque ætatis hominum consensus refellit, ac manifeste impietatis convincit vera humani generis historia, quæ ostendit. I. Deum initio hominem creasse rectum iis internis donis, eaque revelatione regulatum, & clare officia religionis intellexeret, & facile assequi optatam felicitatem posset. II. Hominem illum peccasse, ac peccato suo cum semetipsum, tum totam, quæ in ipso continebatur, humanitatem, in miseriam illam dejecisse, in qua modò ignorantia, & passionum pondere præminuit; atque ob illud peccatum tum ipsum Proparentem, tum posteros Dei inimicos, ac supplicis dignos evasisset. III. Illa eadem historia demonstrat, Deum, non ex debito, cum nihil homini debeat, sed ex mera liberalitate, atque misericordia revelasse hominibus in peccatum lapsis futurum humani generis Redemptorem, per cujus fidem reconciliari Deo ac salvari possent; atque hæc fidem cum reliquis ad salutem necessariis pluribus deinceps per homines divino, ac prophetico spiritu incitatos inculcasse. IV. Per Moysen postea hebrææ genti, quæ unica ab Idololatriæ vitio immunis manserat, solemnem fecisse revelationem, quam loquendo multifariam multisque modis Patribus in Prophetis intactam ad promissi usque Reparatoris adventum custodivit. V. Denique per Christum Messiam ante prædictum christianam manifestasse religionem, quæ per Apostolos, & viros sanctos characteribus divinæ legationis munus universo humano generi promulgata, atque inculcata fuit.

II. Hæc ex indubiis monumentis præmittenda diximus, ex quibus nonnulla hic hypothesis loco stabilimus, quæ à Theologis luculentum sermone demonstrata. Primo itaque statuis, Deum nihil debere homini, qui propria culpa necessariam ad propriæ salutis conservationem, notitiam amisit, ac ignorantem; & passionibus obnoxius evasit; à quibus in errorem inductus est, sed sola liberalitate, ac misericordia gratias eidem, ac nova auxilia conferre; ex quo inferre possumus, culpandam Dei providentiam non esse, si divina ex. gr. revelatio, qua Abrahamus, qua Jacobus, qua Hæbræi omnes per Moysen instructi fuerunt, gentibus in Idololatriam lapsis cum divinis suis characteribus proposita non fuit, & si non omnibus æque cum iisdem conspicuis notis expositum fuit evangelium. Cum

enim hæc gratiæ sint, quas Deus gratis confert, & cum peccatores homines iis sese indignos reddant, justo Dei judicio privatos illos fuisse hujusmodi beneficiis præsumimus in penam peccati. Secundo pro certo habemus, hominem per peccatum divina exigenti justitia fieri æternæ pœnæ obnoxium, ac sola libertaria Dei gratia liberari; ex quo sequitur, non fieri homini, qui jam peccavit, injuriam, si Dei gratia non erigatur, & non liberetur à peccato, & peccati pœna. Si ergo dicamus, Idololatrias, qui propria culpa amiserunt lumen per antiquissimam revelationem traditum, qui sprevere alia Dei beneficia, ac Deum per Idololatriam dehonorarunt, in peccati pœnam perspicuum revelationi lumen datum non fuisse, quid est, quod in Dei providentia reprehendi possit? Numquid ex hoc argumentari potest, non esse convenientem revelationem ad consulendum salutem humani generis, aut dari hanc non posse, cum characteribus divina providentia dignis? Immo potius inferendum videtur, dari homines, qui propria culpa, & ob contemptum gratiæ Dei, hoc beneficium priventur, vel qui justo Dei judicio in peccato libere commisso perire debeant. Id sane affirmandum est, si necessaria ostendatur humano generi revelatio, si divini ipsius characteres possibiles, & convenientes, ac revera dari demonstrantur. Res vero ita se habet.

III. Nam superiori in capite satis superque demonstratum est, Deum, ut sese ostendat beneficium, sapientem, & justum, debere hominibus per externam revelationem religionis officia præscribere, atque per idoneos ministros proponere, & inculcare. Et si consideremus errores circa religionem, etiam contra Dei attributa, & naturæ legem, qui fuerunt apud gentes, & apud sapientes quoque homines, qui revelatione caruerunt; si animadvertamus, paucos esse ex hominibus, qui propriæ rationis usu veram Dei notionem, naturalis legis præcepta, & religionis officia assequi possint; si observemus, scire homines non posse sine revelatione statum vitæ futuræ, modum, quo cum Deo peccatum reconciliantur, & convenientem Deo cultum, tum internum, tum externum; si denique naturam hominis expendamus, quæ ita exigit per externum sermonem, non solum ad fidem, & religionem concipiendam, sed etiam ad exercendam rationem determinari, ut sine externo sermone vix, & ne vix quidem rationem explicet, & exerceat, ut nos ex Wolfio supra diximus: manifestum erit. I. Ita natura sua comparatos homines esse, ut quin externo sermone exerceantur, rationem non explicet, sed belluarum more vivant, & ut externo indigeant Doctore ad rationem perficiendam. II. Ratione homines cognoscere nullo modo posse statum futuræ vitæ, ac promissa præmia, nec modum, quo reconciliari cum Deo peccatores debeant, neque convenire in designando apto, & convenienti religionis cultu. III. Majorem hominum systema naturalium legum, & religionis, atque ad acquirendam exactam Dei notionem; immo, cum ne unus quidem ex Philosophis etiam adque sapientibus reperitus sit, qui in iis non erraverit, definire possumus, impossibile esse per humanam rationem hæc omnia cognoscere. Itaque Dei sapientiæ, bonitati, atque justitiæ consentaneum omnino videtur, ut homines per externam revelationem discant, quæ credere de Deo debeant, qua ratione eum colere, & quid agere, quidve vitare oporteat, ut tuto ad optatam felicitatem perveniant. Neque characteres desunt, quibus modo divina providentia digno, ac humani generis constitutioni consentaneo revelata religio pronatur.

IV. Primo itaque, ut religio à Deo revelata certò demonstraretur, necesse est, hominem, qui se à Deo missum, sive Dei ad homines legatum asserat, prudentiam, justitiam, morum integritatem, aliisque virtutibus ornatum esse; ita ut sese dignum ostendat, qui Dei legatus eligatur, ac in omnibus suis actibus demonstrat, se non divitias, non mundi voluptates, non honores ac inanem gloriam quærere; sed solo Dei amore agere, ac

ac hujusmodi uti ministerio ad procurandam eternam hominum salutem, & Dei gloriam promovendam, augendamque. Si hæc præferat argumenta virtutum homo, qui se Dei Legatum nominet, operibus suis omnem imposturæ suspicionem excludit. Sed fieri potest, ut callidi homines has virtutes simulent, & fingant, atque, ut ille etiam, qui bona fide agunt, imaginationis ludibria pro divina revelatione habeant, & evulgent. Quam ob rem necessarium est, ut homo probus, qui se Dei Legatum dicat, divinæ missionis sive legationis suæ indubia atque perspicua signa demonstrat; sive potius necesse est, ut Deus, qui hujusmodi hominem elegit, per clara argumenta significet, à se missum esse, ac per hunc celestem ipsius doctrinam patet fieri. Hæc vero signa per miracula exhibentur, & per prophetias eventum comprobant.

V. Miraculum vocamus effectum singularem, cuius causa sive ratio sufficiens non reperitur in generali naturalium causarum serie; sive, quod in idem recidit, effectus, qui supra naturæ vires, vel præter stabilitum rerum ordinem fiat. (Leg. 68. tit. 4. p. 1.) Deistæ, quos refellimus, cum Deum mundi auctorem rectoremque agnoscant, fateantur etiam necesse est, possibile esse miracula. Si seriem ipse constituit, & conservat rerum naturalium, & si leges ipse stabilivit, & custodit, quibus res contingentes reguntur, quis dubitet, quin effectum procurare valeat, cuius sufficiens ratio in serie causarum naturalium non continetur? quin efficere opera possit, quæ creaturarum rerum vires superent, & quin agere valeat, secus ac stabilitus rerum ordo postulare videatur? Id adeo clarum est, ut demonstrato adversus Spinosam, & Pantheistas, existere Deum infinite potentem, ac liberum, qui libere hunc mundum condiderit, conservet, & regat, superfluum omnino censeamus de miraculorum possibilitate adversus impios illos homines disputare. Nec difficile est demonstrare, convenire Dei bonitati, atque sapientiæ per miracula sese supremum mundi rectorem ostendere qui per suam revelationem hominum ministerio promulgatam, homines doctrinam doceat, quæ necessaria ipsis est ad æternam felicitatem comparandam. Convenit enim, & necessarium est, ut probavimus, hanc fieri revelationem. At necesse quoque est, ut Deus clare significet divinam hominum missionem, ac factam per istos revelationem; id vero cum apte per miracula fiat, palam est, convenire Dei providentiæ, ut hanc ob causam miracula fiat.

VI. Neque dicant, miracula non adeo facile posse ab hominibus cognosci, ideoque pro characteribus, ac perspicuis notis haberi non posse. Nam ad cognoscendam vera miracula, opus non est omnes metiri quotquot sunt in natura vires; sed sat est evidenter cognoscere effectus, qui ad invocationem veri Dei fiant, vel esse præter stabilitum rerum ordinem, vel vires omnino excedere earum causarum, quæ ad effectus productionem applicantur; ideoque fieri non posse, nisi virtute ipsius Dei, qui ab homine invocatus statuitur, ut per effectum illum testetur assertam veritatem. Fac, hominem ex. gr. qui se à Deo missum asserat, invocato Dei nomine, solo vocis suæ imperio suspensum detinere in aere hominem ex alta turri cadentem, sistere aquarum fluminis cursum, vel retrorsum aquas illas impellere, vel magnum incendium extinguere, aut cæco homini visum, vel mortuo vitam restituere; quis non intelligat, effectus istos humanæ vocis vires omnino excedere, ac sola omnipotentis Dei virtute fieri? Nullus sane hominum est, qui hujusmodi opera Dei prodigia ac miracula esse clare non agnoscat, & qui illico non intelligat, per hujusmodi miracula Deum comprobare veritatem ab eo assertam, qui ipsum invocaverat. Patet ergo, eam in miraculis inesse evidentiam, quæ pro characteribus veritatis stabiliri possit.

VII. Miraculis accedunt prophetiæ eventum comprobant. Est autem prophetia prædictio rei contingente futura, scilicet, quæ nondum evenierit, dum prædicta est, & quæ neque ex causis naturalibus, neque ex presentium rerum constitutione cognosci illo modo po-

tuit. Perspicuum autem est, hujusmodi futura cognita hominibus esse non posse; cum nullam causam, nullumque medium habeant, per quod valeant illa cognoscere. Et ergo tantum cognita esse possunt hujusmodi futura, qui cognitione sua totam rerum naturam, quantum ipsa loco, & tempore patet, comprehendit. Hæc vero cognitio soli Deo competit: ergo prophetiæ eventum comprobant, non nisi à Deo esse possunt. Ergo, hominem, qui se Dei Legatum dixit, miraculis, ac prophetiæ eventum comprobata, missionem suam, ac revelatam doctrinam comprobasse, an non habes satis perspicuas notas, quæ divinam revelationem designent?

VIII. Neque iis notis contenti sumus. Etsi scimus, veram prophetiam à solo Deo esse posse, ac miracula, quæ ad invocationem Dei fiant, non posse falsam doctrinam comprobare; tamen cum ex confictis à cæcædemone prodigiis, aut ex falsis & antiquis impostorum prophetiis, suspicionis umbra saltem apud imperitum vulgum supersit, supra recensitis alterum characterem subnectimus in ipsa doctrina revelata positum. Doctrina itaque revelata omnino respondere debet sanctitati, bonitati, justitiæ, ac reliquis Dei attributis; pro revelata enim haberi nequit, nisi omnino Deo digna sit. Primo itaque cum revelata doctrina sit in subsidium rationis, cum recta ratione pugnare non potest, sed eam perficere debet, circa Dei, ejusque attributorum, ac providentiæ cognitionem, & per leges, virtutumque præcepta. Secundo, quæ supra vires infirmæ nostræ rationis revelatio proponit, talia esse debent, quæ insigni aliqua præstantia incomprehensibilem Dei perfectionem nobis commendent, & Dei gloriam, ac hominum felicitatem promoveant. Hac enim ratione intelligimus, mysteriorum revelationem fini respondere Dei erga homines providentiæ consentaneam. Tertio, cum verum adversari vero non possit, necesse est, ut omnes divinæ revelationes invicem consentiant, & posteriores cum prioribus non pugnent: Quæ quidem consensio omnino necessaria est, ut Deo revelatio tribuatur, qui nec falli, nec fallere potest.

IX. Atque illi sunt characteres, quibus revelata religio demonstratur. Sunt præterea notæ quædam, quibus perspicue quoque ostenditur vera Dei ecclesia, quæ omnino consentaneæ sunt peculiari illi curæ, qua Deus conservare velit semel stabilitam societatem credentium, cui depositum concessit divinæ revelationis, ac assistentiam illam promisit, quæ necessaria est ad istud semper intactum conservandum. Vide art. nostrum de Ecclesia. Iterum vero sit.

Propositio prima.

Quatuor supra recensiti characteres evidenter veram demonstrant revelatam religionem.

Dem. Doctrina, quæ nihil erroris admixtum habeat, sed tota ad Dei gloriam promovendam, & ad procurandam veram hominum felicitatem etiam vitæ futuræ ordinata sit, veluti divinitus tradita nobis exhibetur; tum quod ex historia humana constat, homines proprio studio ac infirmæ rationis usu hanc assequi non posse; tum quia doctrina hæc veluti medium aptum, & necessarium concipi debet, quo homo ad propositum à divina providentiâ finem perveniat; cum fieri nequeat, ut Dei sapientiæ stabilitus sit homini finis, quin ei media manifestaverit ad illius acquisitionem necessaria. Accedit huic doctrinæ viri probi, justi, & sancti testimonium, hominis scilicet, in quo solum deprehendamus Dei, ac veritatis amorem, ac unicum studium promovendæ Dei gloriæ, veræque hominis felicitatis procurandæ. Si hic homo Dei nomine doctrinam illam promulget, jam satis habes, quo celestem illam, ac divinam putes. Fac vero, hunc hominem prophetiæ eventum comprobatis revelationem confirmare, ac invocare deinde Deum, ut palam per miracula testetur, suam, atque divinam esse doctrinam. Si ad hanc invocationem, ac solo vocis imperio hominis Dei nomen in-

vo-

vocantis repente v. gr. dividantur fluminis aquæ, & retrorsum etiam impellantur, aut magnum extinguatur incendium, vel cæco homini visum, aut mortuo vitam restituatur, ita perspicuum est, doctrinam ita promulgatam à Deo traditam esse, ut homo, etsi velit de hoc dubitare, non possit. Nam homo, qui se Dei ad id Legatum dicat, statuitur omnino fide dignus, & qui nullam mentiendi causam habeat; doctrina, quam proponit, non ad privatam illius utilitatem, sed ad communem humani generis felicitatem, & ad solam Dei gloriam promovendam ordinata est, atque ita perfecte morum præcepta, religionis officia, Dei attributa, mysteria ad manifestandam Dei præexcellentiâ aptissima, ac statum vitæ futuræ representare supponitur, ut vel hæc de causa quodam divinitatis characterem insignita demonstraretur. Ergo dum à Dei Legato, qui missionem suam, & doctrinam probet per miracula, & prophetias, evulgatur, atque explicetur ita clare veluti divina exhibetur, ut non possit eam homo non agnoscere pro divina; ergo per evidentes characteres proponitur. Itaque cum demonstratur superius sit, ita homines in hac rerum universitate constitutos esse, ac natura sua comparatos, ut necesse sit, per externam revelationem insitui in religionis officiis eos debere, perspicuum est, revelationem hujusmodi characteribus consignatam eisdem convenire. Cum autem omnes culæ gentes, ut aliâ diximus, se revelatam religionem habuisse semper, ac ubique asseruerint; inquirendum nunc est, quænam gens fuerit, in qua vera, & divina revelatio facta, & deinceps intacta conservata sit. Incipimus vero à paganorum religione.

Propositio II.

In ethnicorum, sive paganorum religione characteres divina revelationis desiderantur.

Divina revelatio doctrinam falsam exhibere non potest: falsa enim & erronea doctrina à Deo esse non potest, qui nec fallit, nec fallere potest. In paganorum vero religione plures errores occurrunt circa Dei naturam, & attributa, circa Dei cultum tum internum, tum externum, & circa ipsa quoque naturalis legis præcepta, ut superiori in capite ostendimus. Deinde Legislatore, qui se à Deo cum legibus religionem accepisse asseruerunt, à falsis diis manifestatam religionem finxerunt, scilicet Numa à dea Egeria, & alii vel ab Apolline, vel à Jove, vel ab alia conficta divinitate, ut in primo capite diximus; & ex eorum historiis constat, vel comparandi, vel stabilidini imperi gratia revelationes illas evulgasse, quæ sane res manifesta præferunt calliditatis, & imposturæ indicia. Desunt ergo in paganorum religione divinæ revelationis characteres. Scio, eorum scriptores miracula quædam recensere, & oracula Deorum, quos ipsi colerent; sed cum in eorum religione character defuerit divinæ legationis, & cum doctrina non solum sine notâ divinæ doctrinæ, sed etiam falsa; & erronea in plerisque capitibus fuerit, manifestum est, defuisse characterem illum divinæ revelationis, qui excludere quoque debet suspicionem; qua dubitare aliquis posset prodigia conficta esse, aut ope cæcædemonis peracta. Immo cum doctrinæ falsæ, & rectæ rationi contrariæ Deus auctor esse nequeat, qui nec falli, nec fallere potest, jure meritoque præsumimus, aut non fuisse apud Idololatras miracula; aut, quæ pro miraculis habebantur, fuisse maligni spiritus opera, quibus Deus passus est homines deludi in peccata peccati, quia à vero cultu defecerant. Rursus, quæ narrantur ab Ethnicis miracula, veluti nulla sufficienti testium fide suffulta rejiciuntur etiam ab eorum scriptoribus, ut videre est apud Livium, & Ciceronem, aut facta perhibentur in recessu, & nocturnam uno, vel altero, quorum oculis falsæ rerum specie facile à callidis viris imponi potuit, vel effectus fuere, qui in admirationem ignaros traherant, ductio ex. gr. ferri per magnetem, & similia, quæ usus fuisse arte ad ostentanda prodigia Simonem Magum, & Apollonium Tiamzum

FERRE. BIBLIOT. TOM. VIII.

scribunt Julianus, multique antiqui Patres. Quod vero ad oracula spectat, Aristoteles, & Cicero, alique ethnici scriptores nullam illis fidem adhibuerunt. De gentium vero vaticiniis ita scribit Eusebius lib. 4. Prep. Evang. *Muli Vatium, atque Auspicum, non solum præcise, sed etiam nostris temporibus tormentis in judicio coacti, universam rem suis inventionibus fieri edixerunt; à quibus modos quoque artificii exquisitius patefactos, non ignoramus, qui tamquam sadoctores, & malifici viri, ultimo supplicio secundum leges affecti sunt. Quæ res adeo clara sunt, ut neminem lateant.*

Propositio III.

In Mahomedana Religione divinæ revelationis characteres non insunt.

In Mahumede defuit Dei legati character, is enim dicitur raptor fuit, ut legitur in ipsius chronico verso ex Arabico, fuit semper mulierosus, ut legitur in Alkorano Sura 42. & sequent. ac imperium vi, prædonum ope, atque armis sibi comparare studuit. Ubi ergo prohibita vitæ fuit, quæ se dignum exhiberet, qui Dei legatus eligeretur, & qua ostenderet, se solius Dei gloriam & hominum felicitatem, non vero commodum, voluptatem, gloriam suam, & imperium quæsisse? Immo cum omnia eo direxisset, ut alios sibi subiceret, ut imperium acquireret, ut voluptatibus fruere, manifesta præbuit callidi impostoris indicia. Desiderantur etiam in ipso divinæ missionis signa: nullo enim miraculo missionem suam probavit, ut ingenue fateatur, nonnulli ipsius sectatores, & ipse quoque restatur in Alkorano, ubi sæpe scribit, se non fuisse missum, ut miracula faceret: quæ vero à nonnullis ipsi tribuuntur, vel ea sunt, quæ humana arte effici poterunt, ut miraculum de columba ad aures advolante; vel quorundam nulli sunt testes, ut dum ajant camelum noctu ipsi locutum; aut quæ sui absurditate refelluntur, ut illud de magna lune parte in ipsius manicam delapsa, quæ ab ipso postea remissa fuit ad reddendam syderi rotunditatem; præterea tradita ab ipso de Deo, & moribus, atque religione doctrina plerisque in capitibus cum reclamatione pugnat. Nam Deum corporeum facit, limitatum, ac factum subjectum; polygamiam simultaneam probat; & ut alia mittam, contra naturæ legem, religionem, quæ libero interno animi obsequio constare debet, armorum vi extorquendam, & propagandam tradit. Pleraque demum inepta prorsus veluti divinitus revelata exponit scilicet, Angelos corporeos esse, & ex igne factos, demones vero ex igne venenato, Sura 13. item Angelorum cum mulieribus commercia, atque mortem eorumdem, & resurrectionem. &c. Ad bona vero quod spectat alterius vitæ, quorum spes allicere homines ad virtutem debet, ea in corporis voluptatibus constituit, quæ virtuti obstaculo sunt, atque etiam contrariæ. Quid vero si anachronismos, & putida Alkorani commenta expendamus? Sura 36. Ismaelem cum Isaco ab Abrahamo parte sacrificando confundit, Sura 19. Eliam Mosi Synchronon facit; & Sura 3. Mariam Jesu Servatoris matrem Abrahami & Aaronis sororem facit; atque iis, & aliis bene multis talem prophetam exhibet, qui nec præterita scire poterit. Sed ut unum saltem ex putidis fabellis afferamus exemplum, Sura 6. scribit Jesum mortuum non fuisse, sed clam subductum in caelum, cruci vero affixum quoddam ipsius simulacrum. Quæ cum ita sint, facile quisque intelliget, in Mahumedi religione non solum deesse notas divinæ revelationis, sed reperiri quoque manifesta imposturæ argumenta.

Q

Ostendendum hic esset, in data per Mosem religionem divinos characteres fuisse, sed id brevitate causa omittimus, ac sat ducimus adversus Judæos, atque infideles, & incredulos omnes ostendere, hos in Christi religione reperi.

Propositio IV.

In Christi religione divine revelationis characteres omnino perspicui sunt.

Dem. Christus hujus religionis Auctor, I. Ea in mundum venit ætate, in qua Judæi fere omnes, ac nonnullæ etiam ex gentibus promissum longe antea à Deo Messiam expectabant, ac se Messiam illum esse dixit, & cum ipse, tum quotquot deinceps fuere christiani completas in ipso demonstraverunt prophetias, in quibus à pluribus seculis futurus Messias prænantius fuerat; nec id revocari in dubium potest, cum etiam nunc extant libri antiquorum Judæicæ gentis Prophetarum, in quibus hujusmodi prædictiones leguntur.

II. Vir fuit vitæ omnino inculpatus; nam ne ipsi quidem falsi testes ab iis exhibitæ, qui eum per invidiam Pilato morti damnam tradiderunt, quidpiam contra ipsam deponere poterunt, ut ex ipsius Pilati confessione constat, quam in illa historia legimus, de cujus fide dubitari nullo modo posse infra probabimus. Illi in eorum confirmationem, quæ assereret ipse, atque doceret, operâ adhibuit sua, inquit, *Si non vultis mihi credere, operibus credite.* IV. Opera, quæ ad comprobendam divinam ipsius missionem, ac doctrinam, recensentur ab iis, qui oculati testes fuere, qui nullam mentendi causam habuere, qui illa scribendo, & prædicando non alium sibi proponere finem, quam Dei gloriam, & alterius vitæ præmia, quæ solis virtutum sectatoribus, & à mendacis abhorrentibus parata esse credebant, qui demum adeo constantes in iis asserendis fuere, ut supplicis, ac crudelissima morte assertionum veritatem comprobaverint. Tales enim fuere Evangelistæ, & Apostoli, quos mortem crudelissimam subisse scimus, pro illa sustinenda veritate, quam literis consignavere, ac palam ubique prædicaverunt.

V. Horum operum ac prodigiorum summa hæc est: Christus solo voluntatis suæ motu aquam in vinum convertit in Canæ Gallææ nuptiis, cæcis visum, surdis auditum, ac mortuis plurimis, etiam quadrudanis, & ferentibus, vitam restituit, atque hæc palam, & spectante multitudine, inter quos illi quosque fuerunt, qui eadem scripserunt, & prædicaverunt. Rursus prædixit mortem suam, & quæ ratione tradendus esset in manus peccatorum, ut pro hominum salute cruci affigeretur; prædixit quoque futuram post triduum Corporis resurrectionem, & ascensionem in caelum, & alia bene multa, quæ brevitate causa omittimus. Resurrectio vero post triduum, ut prædixerat ipse, contigit, & post resurrectionem per dies quadraginta cum hominibus vixit, doctrina sua illos instruendo, ac sese videndum exhibuit, & palpandum tum duodecim discipulis simul congregatis, tum quingentis simul unitis, tum etiam aliis bene multis, quos testes oculatis esse voluit resurrectionis suæ, & etiam ascensionis in caelum; spectante enim ipsa multitudine post dies quadraginta à resurrectione in Cælum ascendit. Quid plura? Promisserat, se missurum Spiritum Sanctum, qui doctorum Apostolos & discipulos esset omnem veritatem; ac ipsa Pentecostes die secundum factam promissionem, datis visibilibus signis, super Apostolos ac discipulos stetit; qui rudes ac piscatores homines cum essent, illico celesti & divina doctrina instructi loqui cepere variis linguis magna Dei coram Arabibus, Judæis, Ægyptiis, Parthis, Romanis, Ægyptiis; quorum quisque illos veluti propria in qua natus esset lingua loquentes audivit. Hæc ab eis scripta leguntur, qui vel oculati testes fuere, vel à multis acceperunt, qui illa viderunt. Præterea viri hujusmodi, quos in testes delegerat divinæ missionis suæ, miraculorum resurrectionis, ac aliorum, quæ diximus, ita de

veritate persuasi fuerunt, ut Christum adorandum gentibus proposerint, quemadmodum constat, ex tota christiano historia, ac innumeris miraculis prædicationem suam comprobant, quod vel ipsi Hebræi, ac Æthiici scriptores testantur, qui arte magica & ope cacodæmonis peracta illa scripserunt. Accedunt etiam tum illorum multitudo, qui Christi fidem susceperunt, tum invicta constantia illorum, qui hæc prædicaverunt; cum nulla alia causa nisi veritatis ac Dei amore, & spe illorum præmiorum, quæ parata annuntiantur solis hominibus virtutum sectantibus, induci potuerint ad tot labores, tormenta, supplicia, ac mortem crudelissimam subeundam, pro iis confirmandis, quæ gentibus promulgarent.

Nec fingi potest, ope maligni spiritus patrata fuisse miracula illa; tum quia vulgata à Christo ejusque ministris doctrina malis hujusmodi spiritibus adversatur: prohibet enim malos spiritus coli, atque ab illa corporis immunditia retrahit homines, quæ maligni spiritus delectantur. Constat deinde, vulgata atque recepta Christi doctrina, cessasse apud homines demonum cultum atque magiam, & coli Deum cepisse cum illorum detestatione; sed neque sapientiæ & Dei bonitati convenit, ut credamus passum ipsum fuisse, demonis artibus illud hominibus ab omni malitia prorsus alienis, & qui ipsum metuerent; quomodo fuere primi Christi Discipuli, quorum vita omnino inculpata fuit, & qui Dei amore mortem quoque subieperunt. Hæc urgeri adversus quoque Judæos possunt, & quidem validius: dum enim supra dicta expenduntur, palam fit, longe clariore esse in Christi, quam in Mosis religione, divinæ revelationis characteres.

Ostendimus, in Christo characteres fuisse divinæ missionis, atque ex dictis facile patet, etiam in illis, quos elegit Christus, & ad vulgandam misit revelationem religionem, hujusmodi characteres fuisse. In enim Apostoli fuere, homines nempe, nec divitiarum cupidi, nec honorum, nec voluptatibus inclinati, sed solo Dei, & proximi amore incitati, ac Dei unice gloriam ac salutem hominum procurantes. Rudes ac piscatores homines erant; sed in comprobationem divinæ missionis variis linguis loquebantur, divinam & arcana doctrinam explicabant, atque innumeris miraculis istam comprobaverunt, ut jam diximus. Per horum successores, quibus non semel perpetuam divini spiritus assistentiam promissis, intactam servatam voluit depositum divinæ revelationis, ut revera conservatum est usque adhuc. Quid demum de doctrina dicemus? Hæc sane sola est, quæ sufficiat ad veram revelationem comprobendam. Hæc enim talis est, quæ vere ad Dei gloriam promovendam ordinata sit, & quæ unice ducat ad veram hominis felicitatem procurandam cum præsentis, tum vitæ future. Nil enim ipsa de Deo indignum atque repugnans asserit, ut legendis nostris Theologos manifestum fit. Proponuntur sane mysteria humanæ mentis nostræ captum superantia, aptissima tamen ad sublimem Dei excellentiam, ac incomprehensibilem ipsius naturam demonstrandam, & ad fovendum in nobis humilitatis exercitium, & debitum Enti præstantissimo cultum. Per mysterium enim Trinitatis incomprehensibilis divina natura, per mysterium Incarnationis, & Eucharistie incomprehensibilis Dei erga homines amor, & per mysterium prædestinationis, & gratiæ incomprehensibilis ostenditur Dei providentia; nec quidpiam, ut dixi, in iis repugnans occurrit. Ad homines quod attinet, doctrina Christi Deum exhibet ut summum bonum, cuius unice possessione per elatum visionem, & fruitionem beati esse possumus; quo quidem nil recte rationi conformius esse potest; nam clare intelligimus, beatitudinem nostram non posse consistere in bonis fortune, quæ desideris, & timore homines turbant; non in voluptatibus corporis, quæ rationem turbant, ac humanas passiones, quæ nostræ miseræ veluti fontes habent, foveant, & augent; non in virtute, & gloria inde sequuta, cum hæc humanam superbiam ac immoderatum sui ipsius amorem foveant, ex quo pars ma-

xima humanæ miseræ oritur. Itaque non in alio, quam in Deo summe bono, & immutabili, ultimo finis hominis stabiliri potest. Ad hunc finem referri debent omnes actiones nostræ; si rectam rationem sequi velimus, atque id tradit Christi doctrina, quæ Deum summe bonum ita amare nos jubet, ut non nostram, sed Dei tantum gloriam procuremus, quæ ratione conatus superbiæ cohibet, quibus miserimi homines sunt, & humilitatem, patientiam, aliasque virtutes fovet, ad tranquillam & beatam vitam agendam necessarias. Jubet præterea, Dei amore alios homines amandos esse, ac aliis præstanda, quæ fieri nobis optemus, & amandos quoque inimicos, illisque beneficiendum, à quibus mala recipimus, unde mutua illa benevolentia oritur, ex qua hominis in societate felicitas pendet. Et ut in eadem societate securitas illa vigeat, sine qua tranquilla ac beata vita esse non potest, non solum sub pena æterni supplicii prohibet aliena rapere, vel aliorum jura lædere, sed etiam desiderare illa, & concupiscere. Quibus si addantur, quæ prescribit de mutui conjugum officii, deque conjugii indissolubilitate, ac de debito parentibus, magistratibus, ac principibus obsequio, manifestum fit, talem esse Christi doctrinam, quæ modum prescribat unicuique, quo homines optatam in terris felicitatem habere possint, & ad felicitatem illam obtinendam præparentur, quæ veluti merces in alia vita speranda est. Accedit etiam, ad fruendam humilitatem, spem, ac fiduciam, sive jucundam expectationem hominibus, necessariam esse docere internum Dei auxilium, quo ad agendum Dei amore excitentur, & adjuventur, atque istud auxilium vere petentibus semper præsto esse. Ex quo ita argumentamur. Illa doctrina Deo digna, ac divina haberi potest, quæ Dei præcellentiam aptissimo ad debitum Deo cultum excitandum, & fovendum modo demonstrat, quæ in homine virtutem promovet, & ad beatam vitam agendam necessaria, quæque hominem ipsum tuto ad ultimum finem, seu æternæ felicitatis consecutionem dirigit. Hujusmodi est tradita à Christo doctrina; ergo.

Propositio V.

Inter varias sectas, quæ inter christianos vigent, sola Romana catholica est, quæ revelata à Deo religionis characteres reinet.

Dem. Dei providentia exigit, ut eadem cura, quæ humano generi religionem manifestat, eandem integram atque intactam conservet. Sicut enim decet divinam providentiam ita hominibus religionem promulgare, ut per obvios characteres constat à Deo traditam esse; ita decet eam conservare, ut iisdem conspicuis characteribus demonstretur profectam à Deo esse, atque infallibili ejusdem cura conservari, ac sartam tectam custodiri. Non minus enim ut tuta ab eo tradita regula suscipi ab illis debet, qui revelationem habuere, quam ab illis, qui eandem deinceps amplecti, ac servare tenentur. Nam ut illis, ita & istis veluti Divina proponi ita debet, ut à falsis secerantur sectis, & ut veluti tutissima æternæ salutis regula agnoscat. Itaque per certas notas, ac conspicuos characteres constare hominibus debet societas, quæ Divinæ revelationis depositum à Christo accepit, ac intactum per idoneos ministros divinæ providentiæ cura conservaverit. Nam sine iis characteribus constare hominibus non potest de Divina revelatione, ac de necessaria ad salutem regula, ut ex dictis liquet. Inter varias vero christianorum sectas, quæ invicem dissident, circa puritatem doctrinæ revelatæ, adeoque circa tutissimam æternæ salutis regulam, sola Romana Catholica est, quæ notas, & characteres servet divinæ revelationis intactæ Dei providentiæ conservatæ. Nam in sola Romana Ecclesia ministri sunt, qui per legitimam deputationem sive ordinationem, suam missionem à Christo factam probant, & quibus divinæ revelationis depositum traditum ac lege fuit, ut nunquam defutura sit infallibilis Dei assistentia, quæ ita regantur, ut in deposito fidei

FERRAR. BIBLIOTH. TOM. VIII.

custodiendo errare nequeant. In sola enim Ecclesia Romana legitima successio Episcoporum adest quos possunt Spiritus Sanctus regere Ecclesiam Christi, ut legitur in Actis Apostolorum; qui per legitimam ordinationem, non interrupta serie, ab Apostolis trahunt originem, qui acceptam à majoribus religionem plebi proponunt, & explicant; & quibus inerrantia privilegium, dum docerent, à Christo promissum fuit, ea ratione, quam in Art. de Ecclesia demonstravimus. Alii enim christiani non à Christo, & ab Apostolis missionem suam ostendunt; sed vel à Nestorio, vel ab Eutyche, vel à Calvino, Lutero, aut ab aliis viris à Christi ecclesie communionem dejectis. Deinde, fatentibus Hæreticis, in aliis sectis miracula desunt, quæ ostendunt, Dei curam in demonstranda hominibus vera ab ipso revelata religione; in Ecclesia vero Romana hæc prorsus vigere, atque vigent, ut discurrentur per singula istius historie secula liquet, præsertim ex actis canonizationis Sanctorum, in quibus omnino demonstrata miracula exhibentur. Sunt etiam in Ecclesia Romana eximie sancti viri, quorum vitæ sanctitas miraculis quoque comprobatur, quæ etiam ostendunt visibilem providentiæ curam, in conservanda in hac societate revelata religione. Quibus si addantur reliquæ veræ ecclesie notæ in supra cit. art. demonstratæ, palam fiet, evidentiæ morali constare, solam Romanam, & Catholicam religionem veram esse. Hæc paucis indicavimus, fusius vero in nostro hac de re vulgando opere exponemus.

RELIQUIÆ.

Vide verb. Veneratio Sanctorum.

* Reliquiarum detractio in elevatione corporum Sanctorum Dei prohibetur sub pena suspensionis, interdicti, & excommunicationis latæ sententiæ Papæ reservatæ Benedic. XIV. tom. 1. constitut. 46. incip. De Congregationis Venerabilium.

* Reliquiæ Sanctorum in locis, in quibus coluntur, solent præstare validum præsidium ad arcendas calamitates, & succurrendas necessitates: Bened. XIV. in appendice ad tomum 4. sui Bullarii constitut. incip. Jamdudum §. 19. ubi adducit exempla. Reliquiæ Sanctorum, ut decenti loco statuantur, curæ Episcoporum mandatum est à Concilio Tridentino. Idem ibi. constitut. incip. Soror Imalda, §. 1.

Reliquiis Sanctorum, utcumque exiguis, & licet ignoretur nomen proprium Sancti, cuius sunt hujusmodi exuvie, cultus est exhibendus. Idem ibidem in d. constitut. Jamdudum §. 1. & 2. Major tamen est fidelium devotio erga integrum corpus alicujus Sancti, si præsertim de ejus proprio nomine constat. Idem ibid. §. 3. Alia ad rem. Vide supra, verb. Nomina Sanctorum.

Reliquiæ puriorum, cum notis martyrii reperit, cultum publicum in ecclesia obtinuerunt. Bened. XIV. constitut. incip. Beatus Andreas, §. 20. ubi ad id varia adducit exempla. Reliquiæ quæcumque ex Assistenti Basilica, sub pena excommunicationis Papæ reservatæ, excepto articulo mortis, aliisque gravibus penis, extrahi sine pontificia dispensatione prohibentur. Idem constitut. incip. Fidelis Dominus §. 13.

Alia ad rem. Vide verb. Veneratio Sanctorum.

RELIQUIÆ.

*** Reliquiæ Sanctorum cum SS. Eucharistia Sacramento in processibus deferri possunt; Innocentius XI. in constitut. incip. Cum inter: ibi: Licetum autem sit iisdem Regularibus gestare in publicis processibus cum SS. Eucharistia sacramento reliquias & imagines Sanctorum; hoc tamen servato, ut dictæ reliquias, & imagines portentur in principio processions inter prima lumina, ita ut inter ipsas, & SS. Sacramentum sit rationalis, & competens distantia. ***

Q 2

RE-